

Osobnosť a tvorba kňaza a maliara Alexandra Buznu

RADOMÍR SABOL – STANISLAV ŽLNAY

Figure and work of the priest and painter Alexander Buzna

DOI <https://doi.org/10.54937/kd.2026.17.1.57-79>

ABSTRACT: The aim of this study is to bring some unknown facts about the life and artistic legacy of priest and painter Alexander Buzna (1868 – 1945). He worked as a priest in the territory of today's western Slovakia, in the territory of Apostolic Administration of Trnava. Thanks to his art talent, he became known as a skilled portraitist, author of religious paintings, restorer and inspector of church art.

In spite of the absence of a higher art education, he was a sought-after artist, especially in church circles.

Although his work was extensive, he is still a relatively unknown personality. Except for life events of Buzna, this study focuses on presenting a selection of the author's works and on a basic art-historical evaluation of the characteristics of artistic creation.

Keywords: Priest, Painter, Portrait, Art Inspector, Painting.

Úvod

Osudy a životné príbehy rímskokatolíckych kňazov, ktorí sa narodili ešte v období monarchie, žili v prvej Československej republike (ďalej „ČSR“) a akýmkoľvek spôsobom (pedagogickým, umeleckým, vedeckým) sa zapísali do našich dejín, sú vo veľkej miere neznáme. Jedným z radov takýchto kňazov bol Alexander Buzna, ktorého 80. výročie úmrtia sme si pripomenuli v apríli minulého roku.

Spomedzi kleru Trnavskej apoštolskej administratúry vynikal umeleckým nadaním a nadšením pre maliarsku tvorbu. Vytváral hlavne portréty významných cirkevných hodnostárov, oltárne obrazy a malby v kostoloch. S jeho dielami sa verejnosť stretáva dodnes, a to nielen v chrámoch, ale aj v múzeách a galériách, prípadne v súkromných zbierkach. Absencia pozostalosti či spoľahlivého súpisu diel sú dôvodom neúplného uchopenia umeleckého odkazu Alexandra Buznu.

Táto štúdia ponúka rozšírený pohľad na život Buznu ako kňaza, vychádzajúc z cirkevno-historického výskumu a novoobjavenej a doteraz nepublikovanej korešpondencie s vikárom Pavlom Jedličkom a korešpondencie medzi Buznom a biskupom Pavlom Jantauschom. Buzna ako umelec napriek kňazským povinnostiam a životným ťažkostiam nerezignoval na umeleckú tvorbu. Cieľom štúdie nie je obsiahne predstavenie jeho osobnosti ani komplexné zhodnotenie jeho diela. S ohľadom na rozsah štúdie je to skôr snaha zodpovedať niekoľko nevyjasnených otázok súvisiacich s jeho osobou: kedy sa u neho objavili zdravotné komplikácie a ako ovplyvnili jeho život a umeleckú činnosť, v čom spočívali silné stránky jeho umeleckého prejavu, aké námety boli preňho charakteristické a je vôbec možné

identifikovať a spoľahlivo atribúovať aj jeho doteraz neznáme diela? Môžeme po ôsmich dekádach adekvátne zhodnotiť výtvarné kvality jeho diel? Aj k tejto oblasti umelecko-historického bádania sa pokúsime zaujať adekvátne stanovisko.

Nástup na umeleckú dráhu

Alexander Buzna sa narodil v obci Krušovce (okres Topoľčany) v roku 1868. Teológiu študoval v Ostrihome, kde 27. júna 1892 prijal kňazskú vysviacku. Jeho prvým pôsobiskom sa stalo biskupské gymnázium v Trnave, kde nastúpil ako učiteľ kreslenia.¹ Už prvá pracovná pozícia mala veľký súvis s jeho talentom, ktorý si všimol vtedajší arcibiskupský vikár Pavol Jedlička (1844 – 1917).² Poslal ho do Budapešti, aby si štúdiom na súkromných maliarskych školách Žigmunda Vajdu a Júliusa Túryho zlepšil techniku a zdokonalil svoj výtvarný prejav.³

Už v tom období sa uňho začali objavovať prvé zdravotné ťažkosti, ktoré sa s pribúdajúcim vekom stupňovali. Boli obdobia, keď zdravotné problémy poľavovali, avšak celkovo výrazne ovplyvňovali jeho život i umeleckú tvorbu.⁴ Okrem Jedličku si Buznov talent všimol aj titulárny rábsky (dnes Győr) biskup Viliam Fráknoi (1843 – 1924), ktorý ho v bližšie nešpecifikovanej dobe poslal do Viedne, aby namaľoval kópiu obrazu zo súkromnej zbierky grófa Černína. Výsledkom zdarného splnenia zadanej úlohy mala byť biskupova podpora na študijnej cesty do Ríma. Práve vo Viedni sa mali po prvýkrát s mimoriadnou intenzitou prejavíť jeho zdravotné problémy. Na kľúčové udalosti sa po rokoch rozpamätal takto: „Poslal ma do Viedňa kopírovať jeden svetochýrny obraz. V júli a auguste boli veľké horúčavy, smäď ma moril, všemožne som pil. Po 6-týždňovej práci som oslabol – prišiel „Magenkatar“;⁵ neskôr pečene, žalúdočné kamene a iné ťažkosti.“⁶

O začínajúcich zdravotných ťažkostiach sa vo svojej publikácii *Osudy slovenských výtvarníkov* zmieňuje aj známy maliar Janko Alexy (1894 – 1970), ktorému ich popísal sám Buzna. „Bolo leto, horúčava tiahla ulicami a mňa tam hore (na rebríku – pozn. a.) schytával závrat. Možno aj nejaké jedlo mi zaškodilo, možno malinovka, ktorú mi grófov sluha podával ako občerstvenie. O tri dni musel som sa uložiť do postele... Viedeň s galériou grófa Čerenína... musel som opustiť bez

¹ Archív Trnavskej arcidiecézy v Trnave (ATA Trnava), fond Kňazské karty: Alexandra Buznu. Za administrátora do Voderád bol ustanovený k 1. 7. 1894.

² Pavol Jedlička, arcibiskupský vikár, ostrihomský kanonik, cirkevný historik. Od roku 1902 zastával funkciu vikára na území Trnavského vikariátu Ostrihomskej arcidiecézy. Ako vikár zastával funkciu cirkevného dozorca Spolku sv. Vojtecha. Venoval sa ochrane cirkevných aj svetských pamiatok a založil aj Archeologický spolok Bratislavskej župy. Bol literárne činný, písal po maďarsky aj po slovensky (životopis Jána Boska. Jeho najvýznamnejším dielom bol *Kiskárpai emlékek I. a II.* (1883 a 1891) *Pamiatky Malých Karpát.*

³ KLČO, Marián. *Alexander Buzna : 140. výročie narodenia.* Majcichov : DSSJP, 2008, s. 4.

⁴ Absolvoval niekoľko liečebných pobytov v Merane, Karlových Varoch, v Tirolsku. Pozri: LUKAČKA, Ján. *Krušovce 1235 – 1995.* Bratislava : MINOR, 1995, s. 133.

⁵ O povahe zdravotných problémov A. Buznu sa dodnes možno iba dohadovať. Hovorový pojem „Magenkatar“ možno vyložiť len rámcovo ako bližšie nešpecifikované problémy so zažívacím ústrojenstvom.

⁶ Archív Trnavskej arcidiecézy v Trnave (ATA Trnava), fond Alexander Buzna – 1942, *List biskupovi Jantauschovi zo žiadostou o menovanie pápežským komorníkom.* (Nr. 9258/1942). Výskumom fondu Pavla Jedličku sa zistilo, že Buzna sa liečil u piešťanskeho lekára Dr. Eduarda Weisza (1868 – 1938) a je veľmi pravdepodobné, že mu ho priamo vybavil nájomca kúpeľov Ludovít Winter. Pozri: Archív Trnavskej arcidiecézy v Trnave (ATA Trnava), fond Pavol Jedlička – 1915, *List Sándora Buznu, z 24. 10. 1915* (maďarsky).

výsledku.⁷ Buzna musel nastúpiť na liečenie, takže zo študijnej cesty do Ríma zišlo. Dodnes sa presne nevie, o zdravotné problémy akého druhu vlastne išlo. Napriek nepriaznivému vývoju situácie nerezignoval a usiloval sa o umelecké zdokonaľovanie formou systematického samoštúdia.

Ako učiteľ kreslenia na gymnáziu nebol spokojný a už po dvoch rokoch, v roku 1894, bol ustanovený za správcu farnosti v Dolných Voderadoch (okres Piešťany).⁸ Aj na tomto mieste ho sprevádzali zdravotné problémy, ktoré sa občas zhoršovali, inokedy bol jeho stav stabilizovaný. Pravdepodobne nemal dostatok finančných prostriedkov, keďže mu v roku 1908 vtedajší pomocný biskup prisľúbil vyplatiť príspevok 200 korún na živobytie.⁹

Od leta 1912 sa z kňaza a maliara Buznu stal penzista, mal vtedy 44 rokov.¹⁰ Istý čas strávil na zdravotnej dovolenke v Sedmohradsku. Aj napriek zdravotným problémom sa snažil aspoň v obmedzenej miere výtvarne napredovať. Medzi rokmi 1912 – 1915 dochádzal trikrát do týždňa do Zebegeňa (maď. Zebegány, dnes okres Szob) na umelecko-priemyselnú školu v Budapešti.¹¹

Ak sa nenachádzal v Maďarsku na štúdiu, posielal ho údajne vikár Jedlička do farností, aby svojimi umeleckými zásahmi sanoval poškodené kostolné obrazy. Bližšia špecifikácia rozsahu prác ani ich lokácie nie sú známe. V prvom roku svojho odpočinku sa pustil do práce na štyroch obrazoch v obciach Trnovec a Veča (dnes mestská časť Šala-Veča).¹² V roku 1915 prijal pozvanie riaditeľa piešťanských kúpeľov Ludovíta Wintera (1870 – 1968), aby sa venoval tvorbe v kúpeľnom meste. V hojne navštevovanom kúpeľnom meste poskytoval súkromné hodiny kreslenia a maľovania, čím si zlepšoval svoju finančnú situáciu. Nemožno opomenúť ani skutočnosť, že život v kúpeľnom meste ponúkal Buznovi lepšie podmienky na regeneráciu podlomeneho zdravia.

Kňazská činnosť a útrapy v povolani

Po období penzionovania sa Buzna pravdepodobne z ekonomických dôvodov vrátil do pastorácie, avšak už do nových spoločensko-politických a cirkevných pomerov. V roku 1912 odchádzal na penziu ešte v čase monarchie ako kňaz Ostrihomskej arcidiecézy. V máji roku 1922 sa však vracal do cirkevného prostredia novozaloženej Trnavskej apoštolskej administratúry zriadenej v rámci samostatnej ČSR. Nový apoštolský administrátor Pavol Jantausch (1870 – 1947) mu pridelil farnosť blízko Trnavy - dedinku Opoj. Popri pastorácii sa naďalej venoval maľovaniu. Aj tu sa ozývali jeho zdravotné problémy, kvôli ktorým opäť cestoval

⁷ ALEXY, Janko. *Osudy slovenských výtvarníkov*. Bratislava : Štátne nakladateľstvo, 1948, s. 339.

⁸ Vo farnosti Voderady, maď. Pusztá – Vogyerad pôsobil 2 roky ako administrátor a 16 rokov ako farár (12. 12. 1896 – 30. 6. 1912).

⁹ ATA Trnava, f. Buzna – 1908, *Vyplatenie príspevku z podporného fondu*. (Nr. 502/1908). Aký bol skutočný dôvod, prečo mu boli tieto peniaze vyplatené, sa zistiť nepodarilo. Mohol byť vo finančnej núdzi kvôli drahým liekom, prípadne aj kvôli drahému materiálu potrebnému k maľovaniu.

¹⁰ ATA Trnava, f. Buzna – 1912: *Penzionovanie: odpoveď biskupa*. (Nr. 1784/1912). Počas penzionovania bol v roku 1915 vymenovaný za honorárneho asesora.

¹¹ Slovák, 12. 8. 1941, roč. 23, č. 183, s. 10; PIATROVÁ, Alena. Alexander Buzna. In *Pútnik svätovojtešský*. Trnava : SSV, 2015, s. 74.

¹² Jeden namaľovaný na plechu (sv. Karol a v. Terézia), zvyšné dva boli sv. Anna a sv. rodina. ATA Trnava, f. Pavol Jedlička – 1912, *Správa Sándora Buznu z preskúmania kostolov v Tornóczi a Vágvecsi*, z 16.11.1912 (maďarsky).

na liečenie do Karlových Varov. Pri jednej z ciest v roku 1928 mu tesne pred odchodom vykradli farský úrad. Ihneď po príchode do Varov informoval biskupa Jantauscha a prosil ho o nejaké peniaze: „*Úctive prosím, neberúc ani do povahy, že som i tak úbožiac utisnutý bárs na jakú pomoc. Rátal som na tieto peniaze, a preto so sebou som si nezval patričný obnos.*“¹³

V aktívnej pastorácii pôsobil takmer sedem rokov. Pravdepodobne kvôli zdraviu sa rok po návrate z liečenia vo Varoch definitívne rozhodol požiadať o priznanie penzie. Koncom októbra bol oficiálne uznaný za penzistu, mal vtedy 61 rokov.¹⁴

Buznove obdobie „penzionovania“ netrvalo príliš dlho, podobne ako to prvé pred niekoľkými rokmi. V štvrtom roku penzie, v lete 1933, prišlo k nečakanému vymenovaniu. Biskup Jantausch Buznu ustanovil do novovytvorenej funkcie – inšpektora pre sakrálnu umenie. Náplň jeho práce spočívala vo vizitáciách kostolov a v odbornej pomoci pri ich umeleckej obnove a maľovaní.¹⁵ V novej funkcii mal nájsť aj nový zmysel života a pookriať na mysli aj na duchu. Keďže musel vizitovať kostoly, opäť sa dostal viac medzi ľudí i medzi kňazov. Avšak toto pozitívne obdobie života mu dlho nevydržalo. Jeho zlý zdravotný stav sprevádzali aj finančné problémy, o čom často písal biskupovi Jantauschovi: „*Ťažko mi padá, že ustavične mám ponosy a ťažkosti, ale dosávať to jakosi s pomocou Božou ušlo, ale do takého kritického položenia som prišiel, že si už pomôcť nemôžem. Predtým som si pomohol trochu s maľovkou veď jej není ani omšových intencií ani pastorálnej výpomocnej práce na farách.*“¹⁶

Pre Buznu aj táto „na mieru ušitá“ funkcia znamenala značné trápenie. Zdravotné problémy neustupovali a navyše niektorí kňazi s ním nechceli spolupracovať pri vizitáciách kostolov. Niektorí sa až úsmevne tvárili, že nie sú doma. Jantauschovi zhrnul svoje neúspechy ako vizitátor a opätovne sa nezabudol posťažovať na nedostatok peňazí: „*Maľovka v dnešných časoch neprináša skoro nič, lebo robota lacná a výrobky (materiál) pomerne veľmi drahé. Ďalej moja cirkevná inšpekcia v minulom roku deficitom sa skončila. Že to i v bežnom roku lepšie nebude, dá sa už predvídať.*“¹⁷

Ťažkosti vo funkcii inšpektora mal aj pri vizitácii kostola vo Voderadoch pri Trnave. V roku 1936 tam bol poslaný vykonať odborný dozor pri plánovanom maľovaní kostola. Voderady štyrikrát navštívil, dohliadal na všetky práce a správcovi farnosti poslal vyúčtovanie. No ten nereagoval a nechcel zaplatiť.

¹³ ATA Trnava, f. Buzna – 1928, *Ukradnuté peniaze*. (Nr. 3629/1928). Koľko peňazí bolo ukradnutých, či išlo o peniaze farnosti alebo jeho osobné, sa zistiť nepodarilo. Ani to, kedy ku krádeži došlo (ráno, večer, v noci). *List biskupovi: Žiadosť o poslanie peňazí* (z 13. 5. 1928).

¹⁴ ATA Trnava, f. Buzna – 1929, *Žiadosť o pensionovanie*. (Nr. 7746/1929). *Prepustenie na trvalý odpočinok*. (Nr. 9358/1929).

¹⁵ Litterae Circulares Ordinariatus Tyrnaviensis 1933, VI., *Nota ad legem de arte christiana tuenda*:

„*K veciam týkajúcim sa zachovanie kresťanského umenia na našom území predpisujem: Mons. Alexander Buzna navštívi každý rok niekoľko farností, aby v nich zhodnotil dianie z pohľadu kresťanského umenia a poskytol cirkevným predstaviteľom vhodné rady. Výdavky Mons. Alexandra Buznu budú hradené z pokladníc farností.*“

Pozri: ATA Trnava, f. Buzna – 1938, *Mons. Alexander Buzna – inšpektor cirkevného umenia Trnava*. (Nr. 1673/1938).

¹⁶ ATA Trnava, f. Buzna – 1933, *Piešťany – Buzna Alex. subsidium pot.* (Nr. 3919/1933).

¹⁷ ATA Trnava, f. Buzna – 1936, *Piešťany – Buzna Alexander, pro subsidio recurevit.* (Nr. 4886/1936).

Buzna sa viackrát domáhal svojho honoráru, až nakoniec po dvoch rokoch, čo sa nič nedialo, napísal generálnemu vikárovi Karolovi Nečasáľkovi (1865 – 1936) do Trnavy sťažnosť. Uvedol, že po vykonaní prác mu nebolo nič vyplatené, ale aj to, že ho tamojší farár vysmial a povedal mu, že on ho nevolal: „*Jako poverený cirkevný inšpektor som na miestach týchto 4x bol. Od Piešťan je to cesta asi 65 km. Ráďte prosím rátať, na aute ani 500 Kč by nekrilo režijné náklady. Už som tam 400 korún žiadal, ktoré ale nejako dostať nemôžem. Písal som už 3 rázy. Pán administrátor sa len na všetko smeje a jako som počul – hovoriac, že ma on nevolal a zbytočne výdavky stojím.*“¹⁸

Nečasálek sa seriózne sťažnosťou zaoberal a nariadil voderadskému farárovi uhradiť všetky náklady, ktoré Buznovi vznikli a tiež, aby sa mu ospravedlnil: „*Za inšpekciu maľby tamojšieho kostola mal dostať honorár vdp. Monsg. Alexander Buzna, cirkevnou vrchnosťou poverený inšpektor kostolnej maľby. Doteraz sa tak nestalo. Žiadam aby ste ihneď vyhovelí jeho oprávneným požiadavkám, o tom sem zpravu podali a sa ospravedlnili, prečo ste do dvoch rokov honorár nevyplátili. Jeho povinnosťou bolo inšpekciu vykonať, aj keď ste ho nepozvali.*“¹⁹

Nevie sa presne, ako dlho Buzna vykonával úlohu cirkevného inšpektora. Možno usudzovať, že funkciu vykonával pravdepodobne do roku 1938, pretože vtedy bol na vlastnú žiadosť preložený do malej dedinky Nižná (okres Piešťany) na zaslúžený odpočinok. V spätnom zhodnotení jeho činnosti mu býva pripisovaná pozícia „...akéhosi oficiálneho cirkevného pamiatkára“.²⁰ Po presťahovaní napísal, že je už spokojný s týmto dedinským prostredím a celý život má za sebou. Nižnú vnímal ako svoje posledné miesto na životnej ceste: „*Dnes, keď sa dívam pred sebou na kopce, na kvitnúce lúky, na koscov, uberajúcich sa po práci s pahorkov domov, dnes sa dívam na veci ako na duševnú potravu, ako na veľkú udalosť života. Tak všetko vo mne dozrelo, že znova by som sa pustil na daleké cesty, lebo som pochopil príkazy prírody a svojho povolania.*“²¹ Obec Nižná bola skutočne posledným miestom Buznovho pôsobenia. Často premýšľal o minulosti. V spomienke na svoju tvorbu pre Janka Alexyho, ktorý kedysi v 30-tych rokoch zakladal v Piešťanoch umeleckú kolóniu, napísal: „*Vyhýbal som sa prvkom, ktoré vyvolával kvas v novodobom umení a preto nerozrušoval som tvary, bol som maliarom, o ktorom sa povedalo, že maľuje, ako vidí.*“²²

Archív Trnavskej arcidiecézy uchováva posledný list, ktorý Buzna adresoval biskupovi Jantauschovi. Pochválil sa mu v ňom, že bol ozaj uznávaným umelcom a tiež sa pošťazoval, že hoci sa v Nižnej cíti dobre, ako maliar je zabudnutý. Spomenul jeden prísľub, ktorý mu dali ešte v roku 1911 Maďari, a síce že dostane miesto kanonika bratislavskej kapituly, ale keď sa uvoľnilo, dostal ho niekto iný. Biskupovi napísal, že ešte stále maľuje, tak tri až štyri hodine denne, pretože sa cíti zle, keď voľačo nemaľuje. O sebe napísal, že kňaz umelec je ako „biedna vrana“. V závere nezabudol zhodnotiť svoje pôsobenie vo funkcii inšpektora:

¹⁸ ATA Trnava, f. Buzna – 1938, *Alexander Buzna – požiadavka*. (Nr. 13 028/1938).

¹⁹ ATA Trnava, f. Buzna – 1938, *Odpoveď: Alexander Buzna – požiadavka*. (Nr. 13 028/1938).

²⁰ JANKOVIČ, Vendelín. Dejiny pamiatkovej starostlivosti na Slovensku v rokoch 1850 – 1950. In HRUŠOVSKÁ, Marta (ed.) *Monumentorum tutela : Ochrana Pamiatok* 10. Bratislava : Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, 1973, s. 5 – 82.

²¹ ALEXY, *Osudy slovenských výtvarníkov*, s. 342.

²² PIATROVÁ, *Alexander Buzna*, s. 77.

„Na povďak je dost, že ste ma ráčili vymenovať za inšpektora cirk. umenia. Keď by pomery boli lepšie aj včul by som myle rád chodil po kostoloch lebo je to skutočne potrebné. Veľmi málo vkusu a čistoty som videl na mnohých miestach.“²³

Životná cesta rímskokatolíckeho kňaza, honorárneho asesora, pápežského komorníka a v neposlednom rade umelca – maliara Alexandra Buznu sa skončila 8. apríla 1945 v Nižnej. Zomrel v čase, keď sa krajinou presúvali vojská Červenej armády a druhá svetová vojna spela k svojmu definitívnemu koncu. Ako prebehol pohreb a kto ho pochovával, je doposiaľ neznáme. Biskupský úrad kvôli zložitej situácii súvisiacej s prechodom frontu nebol nikým informovaný. Až koncom mája sa generálny vikár dozvedel, že Buzna je údajne po smrti. Napísal farárovi do susednej dediny list, v ktorom ho žiadal o potvrdenie úmrtia a konkretizovanie dátumu. Dolnolopašovský farár Štefan Chrenko 26. mája 1945 odpovedal: „Odpovedajúc na prípis, úctivo hlásim, že Msgr. Alexander Buzna, páp. kaplán, asessor, farár na odpočinku, umrel v Nižnej, dňa 8. apríla 1945 následkom ochrnutia srdcečných svalov, vo veku 77 r. Pochovaný bol v Nižnej, dňa 10. apríla 1945, hrob sa nachádza oproti vstupu do kostola.“ Vedľa Buznu bol v roku 1948 pochovaný kňaz František Belopotocký (1883 – 1948).²⁴

Maliar Alexander Buzna v odbornej spisbe

Pre výskum osobnosti Alexandra Buznu absentuje akákoľvek pozostalosť alebo ucelenejší historický prameň, čo bádanie výrazne sťažuje. Aj z tohto dôvodu doposiaľ vzniklo iba niekoľko kratších štúdií. Prvou zmienkou v slovenskej historiografii je monografia Janka Alexyho o slovenských výtvarníkoch z roku 1948. Zachytil v nej aj osobné zážitky s Buznom počas pobytu v Piešťanoch. Text bol napísaný formou rozhovoru, v ktorom Buzna okrem iného konkretizoval aj svoj osobný vzťah k umeniu a maliarskej tvorbe: „Ak by som mal voliť medzi dobrom a zlom, medzi krásou a ošklivosťou, volil by som si len dobro a znova by som obeťoval pre ňu celý svoj život.“²⁵

Až o takmer polstoročie neskôr sa meno Alexandra Buznu objavilo vo forme životopisného medailónu, ktorý je súčasťou monografie o obci Krušovce, od historika a súčasného univerzitného profesora Jána Lukačku.²⁶ V roku 2000 bol v rámci veľkého jubilea vydaný lexikón kňazských osobností, v ktorom nechýba ani Buzna.²⁷ Jeho tvorbu dlhodobejšie analyzovalo piešťanské Balneologické múzeum. Pri príležitosti 140. výročia narodenia vydal pracovník múzea Marián Klčo útlu brožúru.²⁸

Aj Spolok svätého Vojtecha (ďalej SSV) si v roku 2015, pri príležitosti 70. výročia úmrtia, pripomenul Buznu príspevkom Aleny Piatrovej v ročenke Pútnik svätovojtešský. Autorka v texte uvažovala o jeho tvorbe v kontexte súčasníkov, ktorí

²³ ATA Trnava, f. Buzna – 1942, *List biskupovi Jantauschovi so žiadosťou o menovanie pápežským komorníkom*. (Nr. 9258/1942). Cieľom tohto listu bolo, aby biskupa Jantauscha presvedčil o navrhnutí pápežovi na povýšenie na pápežského komorníka. Je to druhý stupeň monsignora.

²⁴ ATA Trnava, f. Buzna – 1945, *Buzna Alexander, úmrtie*. (Nr. /1945).

²⁵ ALEXY, *Osudy slovenských výtvarníkov*, s. 343.

²⁶ LUKAČKA, *Krušovce 1235 – 1995*, s. 133.

²⁷ PAŠTĚKA, Július. (ed.). *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava : LÚČ, 2000, s. 170 – 171.

²⁸ KLČO, *Alexander Buzna : 140. výročie narodenia*, s. 5.

boli taktiež kňazmi a zároveň maliarmi (Teodor Tekel, Felicián Moczik, Valér Zavarský). Výstižne skonštatovala: „...kňazov - maliarov spája úsilie reflektovať umenie a umeleckou výpovedou dopovedať kazateľskú činnosť.“²⁹ Ďalšou monografiou venovanou ucelenejšiemu výskumu osobnosti Alexandra Buznu bolo dielo Slavomíry Peťovskej z Tribečskej knižnice v Topoľčanoch, vydané v roku 2013. Ide doposiaľ o najrozsiahlejšiu publikáciu o jeho živote, obsahujúcu aj informácie z dobových novinových príspevkov (tzv. stĺpčekov), ktoré sú reprintované a priamo zakomponované do publikácie. Súčasťou je aj chronologický zoznam diel, v ktorom však často absentuje uvedenie zbierkovej inštitúcie, lokalizácie alebo súkromného vlastníka. Pri niektorých známejších Buznových dielach to nepredstavuje zásadný problém, pre ďalšie bádanie však ide o určitú komplikáciu.³⁰ Poslednou monografiou, v ktorej sa spomína meno umelca v kontexte rodákov z topoľčianskeho regiónu, je dielo Vladimíra Daniša z roku 2021 *Osobnosti Stredného Ponitria*.³¹

Náhľad do spektra autorovej tvorby

Napriek zdravotným problémom Alexander Buzna maľoval po celý svoj život a venoval sa predovšetkým náboženskej a portrétnej maľbe, v menšom rozsahu krajinomalbe a folkloristickým motívom. Jeho najpočetnejšími dielami boli oltárne obrazy v dedinských kostoloch, ktoré dodnes dotvárajú atmosféru chrámov. Práve tento segment tvorby je pomerne málo známy, pritom svoje diela spravidla signoval a datoval. Zrealizovaným terénnym prieskumom, na základe podkladov z pozostalosti reštaurátorky Márie Mariániovej (1913 – 2004) sa podarilo dohľadať niekoľko Buznových diel v dedinských kostoloch na území západného Slovenska.³² Obrazy so sakrálnou tematikou sa nachádzajú prevažne na území Trnavskej arcidiecézy a Nitrianskej diecézy. Z tohto spektra autorovej tvorby možno spomenúť niekoľko vybraných diel:

Nástenný obraz *Sv. Anny vyučujúcej Panu Máriu z farského Kostola sv. Trojice v Dlhej nad Váhom* (1903). Obraz sa aktuálne (marec 2025) reštauruje, má vertikálny formát (156 x 92 cm) a znázorňuje pokojnú scénu, pri ktorej sv. Anna učí Máriu modliť sa. Svedčia o tom zopäté ruky dievčaťa a pohľad odvrátený od otvorenej knihy. Sv. Anna s láskavo naklonenou hlavou sedí na renesančnom kamenom tróne s mušľovou dekoráciou záklenku. V neurčitom pozadí sa črtá voľne rastúca zeleň. Farebné tóny na obraze sú tlmené, dôraz je kladený na traktovanie drapérie. Nemožno si nepovšimnúť nevypracovanosť širších záhybov v okrajových častiach obrazu. Taktiež tváram chýba väčší náznak života. Celkovo možno tento neorenesančný obraz hodnotiť ako dielo začínajúceho umelca, ktorý ešte len hľadá vlastný umelecký výraz a nadobúda praktické skúsenosti.

Obraz *Sv. Cyrila a Metoda* v kaplnke uprostred obce Očkov (1925) má vertikálny obdĺžnikový tvar (cca 220 x 120 cm) a dodnes visí na čelnej stene presbytéria

²⁹ PIATROVÁ, *Alexander Buzna*, s. 73 – 77.

³⁰ PEŤOVSKÁ, Slavomíra. *Alexander Buzna 1886 – 1945 : personálna bibliografia*. Topoľčany : Tribečská knižnica v Topoľčanoch, 2013, s. 33.

³¹ DANIŠ, Vladimír a kol. *Osobnosti Stredného Ponitria*. Topoľčany : Regionálne združenie inteligencie Ponitria, 2022, s. 24 – 25.

³² Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave (ďalej ASNG Bratislava), osobný fond Márie Mariániovej, Kartotéka reštaurátori I. – II. A – Z.

(obr. 1). Spodobuje dvojicu bratov v liturgickom odevu s bradou a pohľadom výrazne upätým na diváka. Nápadná individualizácia oboch tvári svedčí o nadobudnutí portrétnych zručností. Farebná škála je obmedzená na hnedasté, okrové odtiene bez výraznejšieho akcentu. Gestá oboch postáv smerujú k otvorenej knihe s nápisom v hlaholike. Vypracovanie materiálu šatstva je pomerne zjednodušené. Uprostred obrazu, medzi hlavami svätcov, čnie zdobený patriarchálny kríž. Voľnému krajinárskemu prospektu v pozadí dominujú tri kopce, možno ich interpretovať ako slovenské trojvršie zo štátneho znaku. Pozadie je len zreteľne načrtnuté, bez záujmu o drobnokresbu. Celkovo sa stvárnenie svätcov sústreďí na ich vnútornú silu odovzdávanú smerom k divákovi cez sústredený pohľad. Na obraze možno pozorovať posun umeleckej tvorivosti od suchšieho schematizmu k vnútornej sile zobrazenia.

Výrazovo silný obraz *Sv. Kataríny Alexandrijskej z farského kostola v Čeladiciach* (1943) vytvoril dva roky pred smrťou (obr. 2). Pravdepodobne nahradil staršie dielo, ktoré tvorilo ústredný motív bohato rozkošateného barokového rozvilinového oltára. Obraz má bežný vertikálny obdĺžnikový tvar (140 x 86 cm), pôvodne však mal špecifickú kazulovú formu s polkruhovým záklenkom. Tvar bol upravený čiastočným orezaním na oboch stranách.³³ Výtvarné pôsobenie malby a oltára ako celku bolo necitlivými zásahmi podstatne nivelizované. Malba s jemným, lesklým lazúrnym povrchom zachytáva mladú sväticu v celofigurálnom stvárnení na krajinnom pozadí. Obrazu dominujú hnedasté a okrové odtiene. Sv. Katarína je odetá do objemných splývavých šiat s riaseným hnedým plášťom zopnutým na prsiach. Pravú ruku si pridržiava na hrudi, v ľavej drží palmovú ratolesť. Pri nohách sa v pozadí črtá jej atribút – zlomené koleso. Na opačnej strane je rozkvitnutá Ialia, na pozadí voľne načrtnuté krajinné prostredie. Silné pôsobenie obrazu vychádza predovšetkým zo znázornenia vznešenej, symetrickej tváre s výrazným pohľadom jasnozrivých očí. Tvár vyžaruje láskavosť a transcendentálne odhmotnenie. Vlasy svätice sú zahalené pod bielou šátkou, ktorá voľne spadá hlboko pod partiu ramien. V tomto prípade ide o dielo, ktoré dokladá zúročenie celoživotných maliarskych skúseností autora. Napriek zmene neobarokového historizujúceho formátu malby, ktorá sa prispôbovala staršej oltárnej kompozícii, ostáva obraz svätice z Čeladíc jedným z najzaujímavejších (nateraz známych) sakrálnych diel Alexandra Buznu.³⁴

V oblasti sakrálnej malby sa ojedinele venoval aj veľkorozmernej trojdielnej kompozícii, ktorá dodnes zdobí Kostol sv. Martina v obci Banka pri Piešťanoch – *Kristus padá pod krížom, Zjavenia Pána, Narodenie* (1933). Pomerne známy je ob-

³³ Pri reštaurovaní oltára došlo k podstatným kompozičným zmenám. Skladba rozvilinových segmentov orámovania bola čiastočne vyskladaná v odlišnej forme, a to aj necitlivým orezaním materiálu. Z neznámych dôvodov bol upravený aj formát oltárneho obrazu. V horných rohoch je pri cielenom pohľade viditeľné nadstavenie plochy malby. K necitlivým úpravám došlo v súvislosti s rekonštrukciou kostola v roku 1972. Reštaurovaním oltára bol poverený Alexander Česla, akademický sochár z Bratislavy (Akcia č.43/37/70/Dielo). Archív Pamiatkového úradu SR v Bratislave (APÚSR Bratislava), fond KÚŠPOSP Bratislava, Čeladice (1957 – 1972), šk. č. 69, list č. 474/70.

³⁴ Na základe informácie od reštaurátorky Mariániovej sa v sakristii farského kostola v Čeladiciach malo nachádzať aj ďalšie Buznovo dielo. V spolupráci s miestnym kňazom sa obraz sv. Terézie z *Lisieux*, z roku 1944 (112 x 77 cm), podarilo dohľadať v sklade farského úradu. Za spoluprácu ďakujeme miestnemu kňazovi, vdp. Antonovi Grznárovi.

raz s ojedinelým ikonografickým námetom – sv. *Bystrík* z roku 1931 (115 x 75 cm, ev. č. 2007/035), ktorý sa dnes nachádza v expozícii Diecézneho múzea v Nitre.

V rámci snahy nájsť jeho pozostalosť, prípadne akékoľvek ďalšie informácie, ktoré by bližšie ozrejmili jeho tvorbu, bola, samozrejme, oslovená aj obec Nižná. Obec už v súčasnosti nie je sídlom farnosti a o akekoľvek pozostalosti Alexandra Buznu nemá žiadnu vedomosť. Na mieste sa podarilo identifikovať aspoň jedno jeho dielo, ktoré vzniklo priamo v Nižnej. Ide o malbu s názvom *Pohľad na ulicu v Nižnej* (1942). Nevelký obraz (86 x 68 cm) zdobí v súčasnosti kanceláriu starostky obce a je na ňom zachytená dobová podoba hlavnej ulice, namaľovaná približne z pozície dnešného obecného úradu (obr. 3). Dielo je zaujímavé svojím lokálnym kontextom a idylickým stvárnením vidieckeho prostredia, ktoré má popri umeleckej aj historickú hodnotu. Zobrazuje domovú zástavbu, doplnenú minimalizovanou figurálnou stafážou. Zaujme hlavne veristicky zachytená obloha s veľkými oblakmi. Istý náznak pohybu výjavu dodáva skupina belasých husí, ktoré smerujú do vedľajšej ulice v prieluke domovej zástavby.

V piešťanskom Balneologickom múzeu sa nachádza zaujímavý obraz mnohofigurálneho výjavu zo slávnosti birmovania s názvom *Birmovka v Piešťanoch* (1935, ev. č. E-2178), ako aj niekoľko portrétov a folklórnych scén. Niekoľko diel sa nachádza aj v zbierkach na západnom Slovensku: v Slovenskom národnom múzeu – hrade Červený Kameň *Portrét Vojtecha Pálffyho* (1917, ev. č. O-0919), v Slovenskej národnej galérii *Štúdia hlavy starca* (1904, inv. č. SNG.O-6057) a Galérii J. Koniareka v Trnave *Portrét kardinála Petra Pázmáňa* (1914, sign. 0571).

Zaujímavá a rozsiahla je jeho portrétna tvorba, v ktorej zachytával prevažne cirkevných hodnostárov. V tomto segmente umeleckej tvorby dosiahol Alexander Buzna najväčšiu maliarsku bravúru. Drvivá väčšina jeho známych portrétov zachytáva osobnosti biskupov a klerikov, prípadne svetských osobností, ktoré sa pohybovali v cirkevných kruhoch. Je známe, že pre SSV namaľoval sériu portrétov ostrihomských arcibiskupov a biskupov Apoštolskej administratúry v Trnave. Pre obmedzený rozsah štúdie výberovo predstavíme len niekoľko obrazov z rôznych miest. V dobovom periodiku *Esztergom* bolo zverejnené kladné hodnotenie Buznovej tvorby od väckého biskupa Karola Čákyho (1852 – 1919). Biskup v správe vyjadril umelcovi uznanie a v odporúčaní uviedol, akým námetom sa venuje. Portréty sú v správe spomenuté na prvom mieste, oltárnym obrazom sa vraj začal venovať až následne.³⁵

Alexander Buzna zaznamenal kladné ohlasy na 14. členskej výstave Spolku slovenských umelcov, ktorá sa uskutočnila na prelome apríla a mája 1928 v budove Umeleckej besedy v Bratislave. Vystavil na nej vlastný *Autoportrét* z roku 1907.³⁶ Na malbe (97 x 60 cm) sa zachytil pri práci s obligátnym štetcom a paletou v rukách. Odetý je do čiernej sutany s bielym golierikom, na ktorej má čierny plášť. Trojštvrťový profil maliara v stredných rokoch je pokojný a cez okuliare hľadí priamo na diváka. Na hlave má čierny klobúk so širokou krepkou. Pozadie je neurčité, na pravej strane je čiastočne viditeľný okraj plátna napnutého na rám. Pokojné a vyrovnané stvárnenie polopostavy umožňuje vnímať umelcovu snahu o nenútenú sebaaprezentáciu. Buzna sa stvárnil ako duševne vyrovnaný, rozvážny muž. V jeho tvári sa zračí skúsenosť života, ktorej však chýba istá iskra či náznak radosti. V každom prípade je maliarov autoportrét kompozične i fareb-

³⁵ *Esztergom*, 28. 2. 1915, roč. 20, č. 9, s. 4.

³⁶ *Slovák*, 10. 7. 1942, roč. 24, č. 156, s. 10.

ne vyvážený. I keď v autoportréte zotrval pri tradičných portrétnych schémach, ide o vydarené dielo. Nie je známe, že by autor vytvoril v priebehu života ďalšie autoportréty, o to vzácnejší je tento exemplár. Obraz sa nakoniec dostal darom do zbierok SSV, kde sa nachádza dodnes.³⁷

Z cyklu portrétov historických osobností možno spomenúť *Portrét kardinála Petra Pázmaňa* (1570 – 1637) z roku 1914. Trojštvrťový pohľad znázorňujúci pri stole stojaceho arcibiskupa sa dnes nachádza v zbierkach Galérie Jána Koniareka v Trnave (150 x 97 cm). Starší muž s dlhou briadkou a výrazným nosom má na hlave červený biret a na pleciach červenú mozettu. Pohľadom sleduje diváka, ale pravou rukou prstom ukazuje na listinu, ktorú druhou rukou pridržiaava na okraji stola. Na listine je pripomenutý rok založenia Trnavskej univerzity (1635), o čo sa osobne zasadil práve prímas Pázmaň. Postava má odetú bielu rochetu so širokým čipkovaným okrajom. V pozadí sa črtá polica s knihami – symbol učnosti, a kreslo s kardinálskym erbom. Konvenčné stvárnenie historickej postavy plne korešpondovalo s dobovými predstavami o prezentácii osobnosti, akou Pázmaň pre Trnavu nepochybne bol. Uhladený rukopis malby čiastočne ozvlášťujú pas-tózne partie bielej tkaniny rochetu.

Okrem cirkevných predstaviteľov prijímal Buzna aj objednávky na portréty svetskej nobility. Ešte za monarchie portrétoval predstaviteľov popredných uhorských rodov Čaky, Pálffy, Pongrác etc.³⁸ V roku 1917 namaľoval reprezentačný *Portrét grófa Vojtecha Pálffyho* (1858 – 1964). Trojštvrťová postava aristokrata z červenokamenskej vetvy rodu Pálffy zachytáva muža v stredných rokoch v reprezentačnom uhorskom odeve so šablou (147 x 102,5 cm). Pomerne toporná postava stojí s neprirodzeno napojenými, pripaženými rukami, ktoré neorganicky vystupujú spod ťažkej, kožušinou podšitej mentieky. Gróf Pálffy má odetý zlatistý dolomán prepásaný zdobeným opaskom a na krku nízko visiacu zlatú reťaz podobného tvaru. Tvár s fúzmi sa cez jemné okuliare díva uprene do dialky. Na hlave má čiapku s kožušinovou podšívku a ozdobnou agrafovou na čelnej strane. Smerom nahor z nej vychádzajú ozdobné perá. Pozadie vytvára mohutný záves, za ktorého poodhrnutím sa naskytá pohľad na hrad Červený Kameň. Na obraze sú badateľné silné aj slabšie stránky Buznovej tvorby. Zachytenie tváre s jej portrétnymi špecifikami a výrazom má svoju hĺbku, zatiaľ čo napríklad napojenie rúk nemožno považovať za vydarené. Celkovo pôsobí malba rozpačito.

Mnohé Buznove diela sú dodnes neznáme, alebo existujú o nich iba útržkovité a neúplné informácie.³⁹ V rámci výskumu sa podarilo v dobovom periodiku dohľadať aspoň reprodukciu obrazu z roku 1916 – *Portrét kardinála Jána Černocho* (1852 – 1927) (obr. 4). O skutočnosti, že arcibiskupa portrétoval v Ostrihome, sa

³⁷ Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave (ASNG Bratislava), fond XXIII. výstava Umeleckej besedy slovenskej – XIV. členská výstava v. o. Spolku slovenských umelcov 15. 4. – 6. 5. 1928, katalóg, sign. BXXIII-708, s. 8.

³⁸ RAŠKA, Augustín (ed.). In memoriám msgr. Alexandra Buznu. In *Nová práca, katolícka revue pre kultúrny, náboženský a sociálny život*. Trnava : SSV, 1946, roč. 2, s. 132.

³⁹ Spomenúť možno *Portrét Jána Králička* (1879 – 1958), jezuitu z Trnavy, ktorého obraz od Buznu bolo možné vidieť v jezuitskom kláštore až do roku 1950. Jeho podoba je neznáma, nachádza sa však v súpise diel, ktorý bol vyhotovený pri rušení kláštorov v rámci tzv. Akcie K. Pozri: ASNG Bratislava, f. Márie Mariániovej; Archív Pamiatkového Úradu SR v Bratislave (APÚSR Bratislava), fond Povereníctvo školstva a osvety: *Cirkevné pamiatky*, Trnava – Jezuitský kláštor, zápisnica z 25. 5. 1950, s. 1.

zmieňuje aj u Alexyho.⁴⁰ Reprezentačný portrét neznámych rozmerov spodobuje trojštvrťovú sediacu postavu ostrihomského arcibiskupa. Obraz vznikol pre kanceláriu riaditeľa trnavského gymnázia, keďže na jeho založení sa Černoch významne podieľal. Postarší muž s ustupujúcimi vlasmi sedí na vyrezávanom neogotickom kresle na neurčitom pozadí. Pravý horný roh obrazu zaujíma výrazný prímason erb. Portretovaný odetý do biskupskej sutany nás pokojne sleduje svojím rozvážnym pohľadom. Farebný kolorit obrazu nepoznáme, keďže ide len o čiernobielu reprodukciu z dobového periodika.⁴¹ Obraz je nateraz stratenný a nepodarilo sa nám ho dohľadať ani v majetku gymnázia, ani v trnavských zbierkotvorných inštitúciách.

Na chodbách Arcibiskupského úradu v Trnave visí niekoľko portrétov cirkevných hodnostárov od Buznu. Jedným z nich je *Portrét kanonika Františka Szilányiho* (1833 – 1907) z roku 1925 (rozmary 68 x 55 cm), ktorý sa vyznačuje nielen pre Buznu charakteristickou silou výrazu tváre, ale aj uvoľnenejším autorským rukopisom (obr. 5). Sediaca postava sa na nás díva pokojnými, ale skúmavými sivými očami. I keď zobrazený klerik má zjavne vysoký vek, sleduje diváka živým, zvedavým pohľadom. Vrásky a tieň v tvári sú naznačené s detailnou empiriou. Celkové vyznenie portrétu nadobúda až modernistický ráz pri pohľade na kombináciu troch základných farieb, ktoré určujú jeho farebnú skladbu. Jednak čierna farba kňazskej sutany, fialová farba pláštá a neurčité zeleno-sivé pozadie, ktoré upriamuje pozornosť na zobrazenú postavu, ktorá existuje, takpovediac, mimo priestor a čas. Pozoruhodné je aj pristavenie sa pri zobrazení rúk. Pravá ruka na kolene je načrtnutá širokými ťahmi štetca bez dôrazu na detail. Tento malý prvok je dokladom, že Buzna vedel pracovať aj s istou mierou expresie a zjednodušenia, i keď len v okrajových častiach námetov.

Najpočetnejšia kolekcia portrétov z umelcovej palety je súčasťou zbierok SSV v Trnave. Okrem oltárneho obrazu *Pieta* (1929, bez sign.) pre tamojšiu spolkovú kaplnku sa v depozite nachádza *Portrét biskupa Jozefa Čárskeho* (1886 – 1962) pravdepodobne z roku 1930 (64 x 46,5 cm, sign. 3/868). Konvenčné spodobenie v trojštvrťovom pootočení je jednoduché na neurčitom pozadí. Farby obrazu sú akoby zahmlené, čo však môže byť spôsobené lakom alebo vrstvou nečistôt. Výrazovo silnejší je *Portrét biskupa Ambróza Lazíka* (1897 – 1969), pravdepodobne z roku 1939 (95,5 x 69,5 cm, sign. 3/869). Muž v stredných rokoch s biskupským solideom na hlave sedí na pozlátenom barokovom kresle a veľkými hnedými očami sa pokojne díva na diváka. Pravá strana tváre je osvetlená silnejším svetlom. Na čiernej sutane vyznieva zlatý pektorálny kríž na reťazi. Pozadie je opäť neurčité a môže evokovať olivovozelenú tkaninu. Zaujme aj výrazný biskupský prsteň na pravej ruke. Oba portréty biskupov sú vyhotovené na solídnej umeleckej a technologickej úrovni. Do jedného radu s biskupskými portrétmi môžeme zaradiť napríklad aj *Portrét kanonika Jozefa Budaya* (1877 – 1939), nedatovaný (70 x 49 cm, inv. č. O-22/5). Vo svojej dobe išlo o prominentného vysokoškolského pedagóga a aktívneho člena Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Obraz síce nie je datovaný, vročenie prípadne nie je čitateľné, obraz však vznikol s vysokou pravdepodobnosťou najneskôr v roku 1939, keďže v tom roku Buday náhle zomrel. Postarší muž s ustúpenými vlasmi je znázornený po pás s trojštvrťovým

⁴⁰ ALEXY, *Osudy slovenských výtvarníkov*, s. 342.

⁴¹ HUDYMA, Emil. *Érseki főgimnázium és a vele kapcsolatos kir. érseki konviktus értesítője*. Trnava : Pozsonyi Tankerület, 1914, s. 4.

pootočením hlavy. Podoba individualizovanej tváre s mierne ironicky vťahnutými kútikmi úst je určená hlavne výraznými okuliarmi. Postava je odetá v čiernej sutane s červeným pásom. Výrazné je, žiaľ, neidentifikované vyznamenanie, ktoré má zavesené na hrudi. Pozadie je opätovne neurčité v plochých sivavých odtieňoch.

V rámci výskumu sa podarilo identifikovať aj Buznovo dielo v zahraničných zbierkach. Indície smerovali do Prahy a dokonca až do Indie, ale bez výsledku.⁴² Prostredníctvom online prístupných digitalizovaných zbierok sa podarilo nájsť aspoň jedno dielo, o ktorom sa na Slovensku doteraz nevedelo. Ide o *Portrét opáta Leopolda Schmidta* (1884 – 1935) z roku 1931 (50 x 25 cm, inv. č. 87), ktorý sa nachádza v zbierkach pokladnice kláštora v rakúskom Zwettli (obr. 6).⁴³ Obraz tamojšieho opáta vznikol počas jeho kúpeľného pobytu v Piešťanoch. V tom období tam Buzna žil a prichádzal do styku s návštevníkmi. Výsledkom stretnutia dvoch kňazov je predmetný portrét, ktorý zachytáva muža v stredných rokoch so svetlými očami v trojštvrťovom pohľade od pása nahor. Opät je odetý do čierno-bieleho mníšskeho rúcha so zlatým pektorálnym krížom na prsiach. Pozadie je tvorené neurčitou sivomodrou masou, cez ktorú na spôsob patiny presvitá podkladová farba. Pokojné stvárnenie s individualizovaným zachytením podoby modelu štýlovo plne korešponduje s ostatnými portrétnymi dielami autora.

Na záver spomenieme ešte jedno dielo, o ktorom je všeobecne známe, že existuje, ale nachádza sa na neznámom mieste.⁴⁴ Ide o *Portrét arcibiskupa Karola Kmeťka* (1875 – 1948) z roku 1944. Existencia obrazu a jeho podoba je nateraz známa len z farebnej reprodukcie v dobovom periodiku *Kultúra*.⁴⁵ Na jeho stránkach bol obraz reprodukován v súvislosti s aktuálnym vymenovaním nitrianskeho biskupa Kmeťka za arcibiskupa (ad personam). Ide pravdepodobne o jeden z posledných portrétov, ktoré namaloval. Znázorňuje staršieho muža so sivými vlasmi, ktorého vek sa príliš neprejavuje vráskami na tvári. Naopak, v pohľade nového arcibiskupa sa zračí odhodlanie a energia. Sediaca polopostava je odetá v objemnom purpurovom rúchu s bielymi rukávmi zdobenými širokou čipkou. V ľavom dolnom rohu sa črtá purpurový biret, ktorý si pridržiaava oboma rukami. Tvár s okuliarmi je znázornená an face, na sivých vlasoch spočíva solideo. Pozadie je tvorené neurčitém modrastým náterom. Celkové pôsobenie diela je farebne i kompozične vyvážené, s tradične výstižným zobrazením portrétovaného.

V spektre praktických umeleckých činností Buzna zasiahol aj do sféry reštaurovania. Jeho reštaurátorská činnosť je známa len minimálne z dôvodu absencie akejkoľvek dokumentácie, ktorá je dnes samozrejmosťou. Dá sa predpokladať, že jeho postupy sa obmedzovali na stabilizačné zásahy bez podstatných vstupov do integrity starších diel. Spomenúť možno jeho úpravy oltárnych obrazov v Šenkviaciach (okres Pezinok) – *Sv. Anna vyučujúca Pannu Máriu*, Jaslovských Bohuniaciach (okres Trnava) – *Sv. Michal Archanjel* či v Dolných Lefantovciach (okres

⁴² Údajne si mal Buznov obraz zakúpiť aj pápežský nuncius v ČSR Saverio Ritter či indický maharadža Mír Jusuf Alí Chán-Salar Džang III. z Hajdarabádu. Pozri: KLČO, *Alexander Buzna : 140 výročie narodenia*, s. 6.

⁴³ Abt Leopold Schmidt. [on-line]. Dostupné na internete: <https://www.europeana.eu/sk/item/489/SZ25_416_87> [7. 4. 2025].

⁴⁴ Údajne by sa mal nachádzať v dome verbistov v Nitre na Kalvárii. Túto informáciu sa nám nepodarilo overiť.

⁴⁵ *Kultúra* (obrazová časť), 1950, roč. 16, č. 6, s. 319.

Nitra) – *Narodenie Panny Márie*.⁴⁶ V rámci periodika *Esztergom* z roku 1915 sa v časti správy (maď. *Hírek*) spomína aj „maliar a farár známy po celej krajine“ Sándor Buzna. V správe je uvedené, že kňaz Buzna vie prísť do kostolov oceniť staršie maľby, pričom hodnotnejšie diela vie odborne zreštaurovať, pokiaľ majú umeleckú hodnotu. Uvádza sa, že takýmito zásahmi už zachránil mnoho obrazov. V závere správy je uvedené, že v prípade bezcennosti obrazu vie priamo na miesto namaľovať „nový obraz umeleckej hodnoty“.⁴⁷ Pri príležitosti nedožitých storočnice už o Buznovi v krátkej správe písali predovšetkým ako o reštaurátorovi nástenných malieb.⁴⁸ Popri týchto umeleckých činnostiach sa medzi rokmi 1923 – 1926 venoval aj navrhovaniu obálok na kalendáre Pútnik svätovoješský.⁴⁹ Mariániová uvádza (žiaľ, bez uvedenia lokalít či ďalšieho zdroja), že za polstoročie umeleckej činnosti vytvoril do 40 nových oltárnych obrazov, dve krížové cesty a veľa obrazov renovoval hlavne v kostoloch na západnom Slovensku.⁵⁰ Predpokladáme, že autorova reštaurátorská činnosť sa celoživotne obmedzovala na základné ošetrovanie povrchu a opravy poškodení tak, aby výsledné dielo vizuálne lahodilo pohľadom veriacich.

Výtvarné postuláty a význam maliarskeho diela

O názoroch samotného umelca na proces tvorby neexistujú žiadne komplexné hodnotiace úsudky, iba útržkovité vyjadrenia. Na základe archívneho výskumu sa podarilo zistiť, že umelecká tvorba mu bola bytostnou potrebou, vnímal však aj jej negatíva, hlavne náročnosť a nedocenenosť práce umelca. V liste biskupovi Jantauschovi z roku 1942 spomínal, že ho oslovil Janko Alexy, aby mu poslal nejaké fotky svojej tvorby, ktorú hodlal zahrnúť do pripravovanej publikácie o slovenských výtvarných umelcoch. Buzna so zadosťučinením napísal: „*Na sklonku svojho života teda sa hlásim, že som bol a som uznaný za umelca.*“⁵¹

Jediným známym textom, v ktorom sa vyjadroval k výtvarnej činnosti, je krátky článok, ktorý napísal pre periodikum *Slovák* vo februári roku 1936 s príznačným názvom „*Dbajme o vkus a čistotu v našich kostoloch!*“. Svoje názory upriamil na umelecké diela v rámci výbavy sakrálnych priestorov. V krátkom texte vystupoval nielen z pozície kňaza – maliara, ale aj z pozície oficiálne vymenovaného inšpektora pre sakrálnu umenie. Písal o umelecky bezcenných, nevhodných doplnkoch, ktoré sa čoraz častejšie dostávali do chrámov a hyzdili ich podobu. „*Tie bezcenné, nevkusné sochy a sošky, obrazy, či papierové alebo olejové, umelé kvetinkové papieriky...*“

Podľa jeho názoru mali byť odstránené, hoci sa opakovane stretával s odmietavými názormi, keďže tieto objekty boli do kostolov venované so zbožným úmyslom a nastalo by všeobecné pohoršenie veriacich. Nízku kvalitu umeleckej produkcie sakrálného umenia kritizoval slovami, ktoré nestratili dodnes nič na svojej platnosti: „*Aké úbohé sochy, obrazy, aké polychromovanie. A ľud sadá na lep. Nech je to len hodne červené, zelené, zlaté a k tomu lacné... Netuší však,*

⁴⁶ ASNG Bratislava, f. Márie Mariánovej.

⁴⁷ *Esztergom*, 11. 4. 1915, roč. 20, č. 15, s. 5.

⁴⁸ *Hlas ľudu*, 1968, roč. 15, č. 3, s. 2.

⁴⁹ KAPITULSKÝ, Jozef. Skromný, chorľavejúci kňaz – umelec. In *Katolícke noviny*, 1974, roč. 89, č. 29, s. 4.

⁵⁰ ASNG Bratislava, f. Márie Mariánovej, rukopis.

⁵¹ ATA Trnava, f. Buzna – 1942, *Piešťany – Buzna Alex. subsidium pot.* (Nr. 9259/1942).

že s tým len peniaze vyhadzuje a cieľu neosoží.“ Prizvukoval, prosil a žiadal, aby duchovní bez cirkevného schválenia do kostolov nič nekupovali. Ako možné riešenie neželaného stavu uviedol možnosť zapojiť do návrhov prototypov sakrálnych diel slovenských umelcov. Podľa týchto umeleckých vzoriek by si farnosť podľa svojich možností mohli nechať zhotoviť požadovaný ikonografický námet z rôzneho materiálu, z kameňa, dreva či sadry. Zabrúsil aj k architektúre, kde kritizoval prehnané konzervovanie historických stavieb na úkor potrieb modernizácie a rozšírenia liturgického priestoru „... pre nejaké to staré okienko alebo staré ‚fresco‘.“ V závere zhrnul svoje presvedčenie, že „Chrám čistý, chutný, nie preplnený všelijakými zbytočnosťami, ušľachtuje, uspokojuje veriacich.“⁵²

Edukačne sa snažil pôsobiť predovšetkým na kňazov a správcov kostolov. V rovnakom periodiku z marca 1936 sa nachádza krátky článok „Pozor na obrazy a malby v kostoloch!“ Úvahovou formou a príkladmi z vlastnej praxe umelca a inšpektora cirkevného umenia ilustroval nízku kvalitu realizovaných umeleckých diel. Uviedol, že rozlišuje tri kategórie „kostolných maliarov: 1. umelcov, 2. maliarov a 3. natieračov.“ Pri popise situácie v cirkevnom umeleckom milieu nezaprel istú dávku humoru „... Sv. Urban žehná vinohrady, lenže má ruky a hlavu hroznú – Sv. Vendelín tiež v ich halene pasie ich stádo, je tam aj Rysuľa a Tarčena susedovie, ba aj náš Dunčo – má akurát tak hore vykrútený chvost, ako náš atď.“ Vyzýval na uvážlivosť a otvorenosť nechať si poradiť od v umení zorientovanejších osôb, seba samého nevynímajúc: „Prosím teda vďpp. farárov, aby mali ku mne dôveru, lebo však im len dobre chcem.“⁵³

Vykonávanie činnosti inšpektora sakrálneho umenia nebolo spojené s pravidelným príjmom a prinášalo so sebou aj komplikácie. V liste biskupovi napríklad uvádza, že v uplynulom roku (1935 alebo 1936) jeho inšpekcia cirkevného umenia skončila s deficitom.⁵⁴ Napriek všetkým komplikáciám a zdravotným problémom považoval túto činnosť za veľmi osožnú: „... aj včúl by som rád chodil po kostoloch, lebo je to skutočne potrebné. Veľmi málo v Kristu čistoty som videl na mnohých miestach, ...ináč dýcham ešte obstojno len som v Nižnej ako maliar trochu zakopaný.“⁵⁵ Aj napriek veku a zdravotným problémom nechcel ostať nečinný.

Menšie výstavy Buznových diel boli zorganizované už v rokoch 1910 a 1911 v budove školy v Piešťanoch a v roku 1933 opätovne v Piešťanoch v obchodnej miestnosti Hildy Herzogovej, pričom táto výstava trvala od 18. decembra do Nového roku.⁵⁶ Na nitrianskej výstave slovenských umelcov v roku 1933, konanej pri príležitosti Pribinových slávností, vystavil obraz *Svätý Cyril a Metod*. Takmer s určitosťou išlo o oltárny obraz z kostola v Očkove, namaľovaný v roku 1925.⁵⁷

⁵² *Slovák*, 16. 2. 1936, roč. 18, č. 39, s. 8.

⁵³ *Slovák*, 22. 3. 1936, roč. 18, č. 69, s. 8.

⁵⁴ ATA Trnava, f. Buzna – 1936, *Piešťany – Buzna Alexander, pro subsidio recurevit.* (Nr. 4886/1936); 1938, *Piešťany – Buzna Alexander, pro subsidio recurevit.* (Nr. 13028/1938).

⁵⁵ ATA Trnava, f. Buzna – 1942, *Piešťany – Buzna Alex. subsidium pot.* (Nr. 9259/1942).

⁵⁶ PEŤOVSKÁ, *Alexander Buzna 1886 – 1945 : personálna bibliografia*, s. 5.

⁵⁷ Výstava sa konala v dňoch 5. – 17. 8. 1933. Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave (ASNG Bratislava), *Výstava slovenských umelcov pri príležitosti Pribinových slávností v Nitre, katalóg, sign. BXXIII-709.*

S jedným obrazom s názvom *Zápraž pred odcestovaním* (1948) sa zúčastnil aj na kolektívnej výstave Spolku slovenských umelcov v Bratislave.⁵⁸

Zaiste prijal s potešením, že v roku 1943 mu bola v Bratislave zorganizovaná retrospektívna výstava, na ktorej boli predstavené jeho diela zo súkromného i autorovho vlastníctva. V Slovenskej národnej galérii sa zachoval katalóg, ktorý však predstavuje vystavených 46 diel iba v podobe zoznamu, pričom pri niektorých uvádza aj ich cenu, keďže boli na predaj.⁵⁹ Na prvom mieste je uvedený autoportrét z roku 1907, ktorý bol už vtedy (a je dodnes) vo vlastníctve SSV. Výstava sa konala v Zimnej záhrade Slovenského múzea (známom aj ako Poľnohospodárske múzeum) v Bratislave. Na konci zoznamu je uvedené, že kúpu obrazov sprostredkuje tajomník výstavy. Výstava trvala len dva týždne od 6. júna do 20. júna 1943 a bola slávnostne otvorená v nedeľu o 11-tej hodine dopoludnia bratislavským kanonikom a poslancom snemu Karolom Körperom (1894 – 1969), ktorého portrét z roku 1930 bol taktiež vystavený.⁶⁰ Nie je známe, ktoré obrazy sa predali, v plejáde diel však boli zastúpené všetky žánre, ktorým sa venoval. Od portrétov a náboženských námetov až po výjavy z prírody a folklóru. V spomienkovom nekrológu z roku 1946 je k tejto výstavbe uvedené, že poskytovala iba torzovitý pohľad na jeho dielo.⁶¹

Pôsobenie v pozícii inšpektora pre sakrálne umenie zrejme podmienilo aj ďalšie zaangažovanie maliara v období Slovenského štátu. Na základe historického dokumentu z roku 1943 je preukázané, že ho biskup Jantausch vymenoval za člena komisie „*ktorá má rozhodovať, ktoré predmety v kostoloch sú po stránke štátnej nevhodné a akým spôsobom majú byť odstránené.*“⁶² Nateraz nie sú známe ďalšie okolnosti, za ktorých predmetná komisia pôsobila. Buzna bol do tejto pozície menovaný za územie Trnavskej apoštolskej administratúry. Komisia sa v nových spoločensko-politických pomeroch mala zaoberať odstraňovaním a ďalším nakladaním s umeleckými dielami, ktoré pripomínali uhorské dejiny. V tomto zmysle išlo hlavne o spektrum sôch, malieb alebo vitráží s ikonografickými námetmi tzv. uhorských zemských patrónov – sv. Štefan Kráľ, sv. Imrich, sv. Ladislav a pod.⁶³

Skutočnosť, že Alexander Buzna bol kňaz a zároveň činný umelec podmienila, že „*ako uznávaný profesionál cirkevného umenia ochotne a vďačne poslúžil svojej cirkevnej vrchnosti odbornou radou pri skrášľovaní kostolov, pri stavaní oltárov,*

⁵⁸ Výstava sa konala v dňoch 30. 3. 1930 – 20. 4. 1930. Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave (ASNG Bratislava), 19. členská výstava Spolku slovenských umelcov v Bratislave (30. 3. 1930 – 20. 4. 1930), katalóg, sign. BXIII-761.

⁵⁹ Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave (ASNG Bratislava), *Katalóg výstavy maliara Msgr. Alexandra Buznu*. sign. BXXIII-718.

⁶⁰ *Slovák*, 8. 6. 1943, roč. 25, č. 129, s. 10.

⁶¹ RAŠKA, *In memoriam msgr. Alexandra Buznu*, s. 132.

⁶² Archív Pamiatkového úradu SR v Bratislave (APÚSR Bratislava), fond Pamiatkové orgány na Slovensku 1919 – 195, *Vládny komisariát – Poverenictvo školstva a osvety*, Dodatky, č. 3528.

⁶³ Za upriamenie pozornosti na existenciu danej historickej písomnosti patrí poďakovanie Mgr. Petrovi Budayovi, PhD. z Katedry dejín výtvarného umenia Filozofickej fakulty UK v Bratislave.

obrazov a sôch.“ Za túto činnosť si mal od Svätého Otca prevziať v Ríme osobne titul Monsignor.⁶⁴

Hodnotenie výtvarného diela Alexandra Buznu je pomerne komplikované, keďže neexistuje ucelená autorova pozostalosť, súpis diel či denník autorských realizácií. Bez koherentného uchopenia umeleckého odkazu môžeme len s ťažkosťami dôjsť k relevantnému zhodnoteniu významu jeho tvorby pre súdobé umelecké milieu. Napriek týmto medzerám možno formulovať aspoň čiastkové pozorovania. Doteraz najucelenejšie ich uchopila historička umenia Alena Piatrová, ktorá uviedla, že v Buznovej tvorbe nájdeme nádych secesie a symbolizmu, jeho výtvarné názory však boli dominantne ovplyvnené historizmom 19. storočia a nazarenizmom. Všimla si tiež dominantnú pozíciu portrétnej tvorby. Uvádza, že sa dostával do názorových stretov s umeleckými súčasníkmi, ktorí už v tvorbe tendovali oveľa viac k moderne. Dobové ohlasy na jeho tvorbu boli protichodné. Laické kruhy a cirkevné autority jeho diela oceňovali, výtvarná kritika naopak označila za diletantskú, priam poškodzujúcu dobré meno slovenského umenia.⁶⁵

Širšieho posúdenia tvorby a istého uznania sa mu dostalo až po smrti. Rok po jeho úmrtí sa v dobovej tlači objavil krátky medailón venovaný jeho osobe a dielu. Uvádza sa v ňom, okrem iného, aj skutočnosť, že bol vnímaný predovšetkým ako zdatný portrétista. „*Nebolo mu dopriať, aby sa venoval výhradne umeniu ... javí výtvarné dielo Msgr. A. Buznu veľkú rozsiahlosť a rozmanitosť. Nebohý umelec bol predovšetkým portrétistom.*“ Záver spomienkového nekrológu uzatvára tzv. „slovo hodnotiteľské“ anonymného autora, ktorý s pisateľskou bravúrou uviedol: „*Ak má byť pozitívnym iba ten umelecký fakt, ktorý narúša predchádzajúce umelecké štruktúry, bolo by dielo Msgr. A. Buznu iba balastom v kontexte nášho kultúrneho života. Tým však iste nie je... , ...Teológia a syntéza ducha, ktorý koná a organizuje a usporadúva danosti, zaväzuje iba k takej umeleckej solidnosti, ktorá je manifestná i na výtvarnom diele nebohého Msgr. A. Buznu.*“ Autor dokonca pristúpil k istému porovnaniu medzi (v tomto zmysle) klasicizujúcou tvorbou Buznu a futuristickým dielom Filipa Tomassa Marinettiho, pričom skonštatoval, že, samozrejme, vychádzali z diametrálne odlišných umeleckých postulátov.⁶⁶

Záver

Na záver možno skonštatovať, že pri sústredenejšom pohľade na spektrum diel Alexandra Buznu kvalitatívne jednoznačne vyčnievajú portréty. Portrétoval takmer výlučne len mužov, a to predovšetkým z cirkevných kruhov. V ich podobizniach je vždy prítomná istá miera reprezentatívnosti, založená na dôstojnosti a vnútornej sile, ktorá sa prenáša hlavne cez očný kontakt zobrazeného a diváka. Jeho výtvarnému jazyku boli bližšie menšie formáty bez prílišného dôrazu na

⁶⁴ Hodnosť Monsignore – honorárny kaplán Jeho Svätosti, mu bola skutočne udelená. Neudialo sa to v Ríme, ale oznámenie o jej udelení dostal Jantausch cez Apoštolskú nunciaturu a odovzdal mu dekrét podpísaný Svätým Ocom. Informácia vo vtedajšej tlači nebola pravdivá. Pozri: PODHOREC, Gabriel. Kňaz s paletou a so štetcom. In *Kultúrne Noviny*, 1985, roč. 100 (136), č. 14, s. 6. Informáciu o udelení tejto hodnosti uverejnil administratívny obežník: „*Capellenus S. Sanctitatis secr. ad hon. Nominatus est Adm. Rev. Alexander Buzna assessor, emer. parochus Piešťany.*“ Litterae Cirkulares Ordinariatus Tyrnaviensis 1932, II., s. 41, *Distinctiones*.

⁶⁵ PIATROVÁ, Alexander Buzna, s. 76 – 77.

⁶⁶ RAŠKA, *In memoriam msgr. Alexandra Buznu*, s. 132.

detail. O čo menej pozornosti venoval vypracovaniu pozadí svojich obrazov, o to cielenejšie sa vedel zamerať na vystihnúť podobu a charakteru portrétovaného. Vo sfére sakrálnej malby sa prejavoval strnulejšie a pridržal sa overených postupov bez maliarskych či kompozičných experimentov. V splývavom, uhladenom maliarskom rukopise v intenciách nazarenskej malby cielene nedal priestor najnovším umeleckým trendom. Zotrvával pri overených postupoch a na oltárnych obrazoch sa usiloval predovšetkým o exaltované zobrazenia svätcov.

Napriek tomu, že neabsolvoval ucelené umelecké školenie, nie je možné pokladať ho za laika. V tvorbe inklinoval nepochybne k verizmu, ktorý bol na prelome storočí mimoriadne obľúbený a v konzervatívnom prostredí pretrvával hlboko do 20. storočia. Snaživou prácou a samoštúdiom si postupom rokov vytvoril vlastný umelecký štýl, ktorý svedčí o značnom umeleckom nadaní.

O zdravotných komplikáciách, ktoré ho sprevádzali počas celého života, sa opakovane zmieňoval vo svojich listoch. Aj napriek preskúmaniu Buznovej súkromnej korešpondencie sa nepodarilo presne zistiť, akými chorobami trpel a nakoľko boli závažné. Možno konštatovať, že chodieval do kúpeľov a podľa jeho vlastného vyjadrenia trpel na „magenkatar“, čo možno interpretovať ako bližšie nešpecifikované problémy zažívacieho traktu.

Nepodarilo sa ani presne odhaliť dôvod neustáleho nedostatku financií. Mohlo to súvisieť s výdavkami na lieky, na liečebné pobyty ale aj na kúpu maliarskych potrieb.

Napriek zdravotným problémom tvoril až do konca života, a to pomerne intenzívne, keďže ešte z roku 1944 je známych hneď niekoľko portrétnych a náboženských obrazov. Veril, že v jeho diele ostane zachovaná pre budúce generácie istá výpoveď a uviedol: „*Kňaz – umelec na Slovensku, ba aj inde – biedna vrana*“.⁶⁷

I keď život Alexandra Buznu nebol jednoduchý ani priamočiary, plody kňazského a umeleckého snaženia nezostali nepovšimnuté. K tomu, veríme, prispela aj táto štúdia.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Archívne pramene

- Archív Trnavskej arcidiecézy v Trnave, fond Alexander Buzna.
- Archív Trnavskej arcidiecézy v Trnave, fond Kňazské karty.
- Archív Trnavskej arcidiecézy v Trnave, fond Pavol Jedlička.
- Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave, osobný fond Márie Mariániovej, Kartotéka reštaurátori I. – II. A – Z.
- Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave, fond XXIII. výstava Umeleckej besedy slovenskej, katalóg, sign. BXXIII-708.
- Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave, katalóg výstavy maliara Msgr. Alexandra Buznu, sign. BXXIII-718.
- Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave, 19. členská výstava Spolku slovenských umelcov v Bratislave, katalóg, sign. BXIII-761.

⁶⁷ ATA Trnava, f. Buzna – 1942, *Piešťany – Buzna Alex. subsidium pot.* (Nr. 9259/1942).

Archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave, Výstava slovenských umelcov – Pribinove slávnosti v Nitre 1933, sign. BXXIII-709.

Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave, fond Poverenictvo školstva a osvety.

Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave, fond Pamiatkové orgány na Slovensku 1919 – 1951.

Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave, fond KÚŠPOSP Bratislava, Čeladice (1957 – 1972).

Dobová tlač

Esztergom, 1915, 1917.

Hlas ľudu, 1968.

Katolícke noviny, 1974.

Kultúra, 1950.

Kultúrne noviny, 1985.

Nová práca, 1946.

Slovák, 1936, 1941 – 1943.

Pramene

Litterae Cirkulares Ordinariatus Tyrnaviensis 1932 – 1933.

Zoznam bibliografických odkazov

ALEXY, Janko. *Osudy slovenských výtvarníkov*. Bratislava : Štátne nakladateľstvo v Bratislave, 1948.

BŽOCH, Jozef – HOLEC, Roman – SAKTOROVÁ, Helena. Alexander Buzna In *Biografický lexikón Slovenska I. A-B*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2002.

DANIŠ, Vladimír a kol. *Osobnosti Stredného Ponitria*. Topoľčany : Regionálne združenie inteligencie Ponitria, 2022.

HUDYMA, Emil. *Érseki főgimnázium és a vele kapcsolatos kir. érseki konviktus értesítője*. Trnava : Pozsonyi Tankerület, 1917.

JANKOVIČ, Vendelín. Dejiny pamiatkovej starostlivosti na Slovensku v rokoch 1850 – 1950. In HRUŠOVSKÁ, Marta (ed.) *Monumentorum tutela : Ochrana Pamiatok 10*. Bratislava : Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, 1973.

KLČO, Marián. *Alexander Buzna : 140. výročie narodenia*. Majcichov : DSSJP, 2008.

LUKAČKA, Ján. *Krušovce 1235 – 1995*. Bratislava : MINOR. 1995.

PAŠTĚKA, Július (ed.). *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava : LÚČ, 2000.

PEŤOVSKÁ, Slavomíra. *Alexander Buzna 1886 – 1945 : personálna bibliografia*. Topoľčany : Tribečská knižnica v Topoľčanoch, 2013.

PIATROVÁ, Alena. Alexander Buzna. In *Pútník svätovojeťeský*, Trnava : SSV, 2015, roč. 143, s. 73 – 77.

Elektronické zdroje

Esztergom, 11. 4. 1915, roč. 20, č. 15, s. 5. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/en/view/Nagyszombat_24176_ErsekiNagyGimnazium_24239_1916/?query=buzna&pg=3&layout=s> [7. 4. 2025]

Esztergom, 18. 2. 1917, roč. 22, č. 7, s. 4. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/en/view/Nagyszombat_24176_ErsekiNagyGimnazium_24239_1916/?query=buzna&pg=3&layout=s> [7. 4. 2025]

Abt Leopold Schmidt, Bruststück, Zierrahmen, Dostupné na internete: <https://www.europeana.eu/sk/item/489/SZ25_416_87> [7. 4. 2025]

SUMMARY

Figure and work of the priest and painter Alexander Buzna

The fates and life stories of Roman Catholic priests who were born during the monarchy, lived in the first Czechoslovak Republic and in whatever way (pedagogical, artistic, scientific) made their mark on our history are largely unknown. One of the ranks of such priests was Alexander Buzna, whose 80th anniversary of death we commemorate this year.

This study offers an expanded view of Buzna's life as a priest, based on ecclesiastical-historical research, implementing newly discovered and previously unpublished archival documents (correspondence with Vicar Paul Jedlicka and Bishop Paul Jantausch), and Buzna in the focus as an artist, who despite his priestly duties and the hardships of life, didn't renounce his artistic work.

Buzna's artistic output consisted almost exclusively of portraits of men, primarily from religious circles. In their portraits there is always a certain degree of representativeness, based on dignity and inner strength, which is transmitted mainly through the eye contact of the sitter and the viewer. Smaller formats without too much attention to detail were closer to his artistic language. The less attention he paid to the elaboration of the backgrounds of his paintings, the more focused he was able to be on capturing the likeness and character of the sitter. In the sphere of sacred painting, he was more restrained and adhered to tried and tested methods without painterly or compositional experimentation. In his flowing, neat painting manuscript, in the intent of Nazarene painting, he deliberately did not give space to the latest artistic trends. He stuck to tried-and-tested practices and strived primarily for exalted depictions of saints in his altarpieces.

Throughout life he was accompanied by health problems, which mentioned in some of letters. He complained of 'magenkatar' and rapid fatigue when painting.

Exact for subdomain health, he was also plagued by a want of money. This was probably related either to spending money on medicine or he used the money to buy painting supplies.

In spite of his health problems, continued to paint until the end of his life, and quite intensively, as several portrait and religious paintings are known from 1944. He believed that his work would preserve a certain testimony for future generations and stated: „*Priest – artist in Slovakia and elsewhere – poor crow*”.

PhDr. Radomír Sabol,
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta; Katedra archeológie
SK-94901 Nitra, Hodžova 1
email: <radomir.sabol@pamiatky.gov.sk>
ORCID 0000-0003-0960-5690

Mgr. Stanislav Žlnay, PhD.,
Rímskokatolícka cirkev; Trnavská arcidiecéza
Archív Trnavskej arcidiecézy
SK-917 01 Trnava, Jána Hollého 10
email: <archiv@abu.sk>
ORCID 0009-0005-4625-2371

Obrazová príloha:

Obr. č. 1 Sv. Cyril a Metod, kaplnka sv. Cyrila a Metoda v Očkove (1925).
Autor: Radomír Sabol

Obr. č. 2 Sv. Katarína Alexandrijská, farský kostol v Čeladiciach (1943).
Autor: Radomír Sabol.

Obr. č. 3 Pohľad na ulicu v Nižnej, Obecný úrad Nižná (1942). Autor: Radomír Sabol.

Obr. č. 4 Portrét kardinála Jána Černocho (1916). Zdroj: časopis Esztergom.

Obr. č. 5 Portrét kanonika Františka Szilányiho, Arcibiskupský úrad v Trnave (1925). Autor: Radomír Sabol.

Obr. č. 6 Portrét opáta Leopolda Schmidta, Múzeu kláštora v Zwettli (1931). Zdroj: múzeum kláštora v Zwettli.